

Cuvânt de răspuns*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Distinsă Colegă,

V-ați încununat viața, precum au făcut-o puțini înaintași, cu ceea ce am putea numi toată rotunjimea pământului românesc: v-ați născut la Brașov, ați studiat (la liceu și la facultate) în Iași și v-ați desfășurat munca profesională la București. Cu alte cuvinte, ați reunit Transilvania, Moldova și Țara Românească, adică cele trei țări care alcătuiesc România. Ați cuprins în „mintea, inima și literatura” vieții personale toată simțirea românească, conferind destinului dumneavoastră o menire specială. De la Brașov, ați primit lecțiile lui Titu Maiorescu, Ciprian Porumbescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ioan Bogdan, Alexandru Lapedatu și câți alții care au trecut pe-acolo. La Iași, ați luat nectar și ambrozie de la cei mai buni profesori, la lumina teiului lui Eminescu, pe unde veniseră, suind Dealul Copoului, marii învățați alcătuitori și apoi susținători ai Universității și ai Academiei Române. Școala v-a fost așa de așezată și de bine întocmită încât ați terminat facultatea ca șefă de promoție pe țară. De-atunci, munca stăruitoare care învinge orice (*Labor omnia vincit improbus*) – după cum spune versul vergilian – v-a fost călăuză fidelă și îndemn constant, încât oriunde ați îndeplinit „meseria de istoric”, cum zicea Marc Bloch, ați oficiat cu har și cu zel, binemeritând de la comunitate. Ca secretar științific al Secției de științe istorice și arheologie a Academiei Române, ați fost, timp de aproape un sfert de secol, cercetătorul cel mai asiduu și cunoscătorul cel mai bun al istoriei Academiei noastre. Membrii conducerii Academiei care s-au perindat în toată această perioadă v-au cerut sfatul, datele necesare și ajuto-

rul, ca să poată onora funcțiile pe care le-au avut și să ducă numele și renumele instituției mai departe. Ați avut întotdeauna, pentru toți, un cuvânt bun și o căldură umană deosebită.

Cercetările de specialitate v-au purtat spre teme diverse, care nu s-au putut rupe, totuși, niciodată complet de carte, de cărți, de instituții și de oamenii care au slujit cultura și știința. În urmă cu peste cinci decenii scoteați o monografie închinată revistei „Cercetări istorice” de la Iași, care apăruse între 1925 și 1947 și care fusese onoranta carte de vizită a prestigioșilor istorici ieșeni dintre cele două războaie mondiale. Periodicul se subintitula „Buletinul Seminarului de Istoria Românilor al Universității din Iași” și-l avea ca director pe Ilie Minea. Ulterior, subtitlul publicației a fost „revistă de istorie românească” și i-a avut drept contribuitori pe Andrei Oțetea, Gh. Zane, Gh. Duzinchevici, Emil Condurachi, Th. Holban, Gh. I. Brătianu ș.a. Nu a fost simplu să scrii atunci despre istoria și istoricii de la Iași de dinainte de comunism și s-o faci cu multă știință și conștiință, așa cum ați făcut-o ca proaspătă absolventă pe-atunci.

În calitatea de cercetător (între 1974 și 1988) la Centrul de Istorie și Teorie Militară din București, ați fost obligată să abordați, cu precădere în lucrări colective (drept coautor sau coordonator), teme adecvate (sau „de plan”, în limbajul epocii), precum *România în anii Primului Război Mondial* (1987), *Istoria militară a poporului român* (1987–1988), vol. IV–V, *Mărăști, Mărășești, Oituz. Documente militare* (1977), *Pe aici nu se trece. Amintiri. Antologie* (1982), *Documente ale Unirii. 1600–1918* (1984), *Documente privind istoria militară a*

*Cuvânt de răspuns la Discursul de recepție al acad. Dorina N. Rusu (7 mai 2025, Aula Academiei Române)

poporului român. ianuarie 1848 – decembrie 1856 (1986). Toate au fost și sunt mărturii de probitate și de seriozitate, încât ele se studiază cu folos imens și astăzi, fiindcă oferă surse pentru teme existente și sugestii pentru teme noi, necercetate îndeajuns.

De aproape trei decenii, eforturile Domniei Voastre se concentrează spre subiecte legate de istoricul Academiei Române și al instituțiilor adiacente, precum și de istoria modernă a românilor.

Așa, distinsă colegă, ați fost redactor și ați îngrijit pentru tipar multe dintre volumele tratatului de istoria românilor al Academiei Române, publicate între anii 2001 și 2015: *Istoria românilor*, ediția I, vol. I (2001); vol. IV (2001); vol. V (2003); vol. VII, partea I (2003); vol. VII, partea a II-a (2003); vol. X (2013); ediția a II-a, vol. I (2010); vol. IV (2012); vol. V (2012); vol. VI (2012); vol. VII, partea I (2015); vol. VII, partea a II-a (2015). Ați editat, alături de acad. Dan Berindei, sinteza academică de *Istoria românilor*, vol. I–II (2018), scoasă în colecția „Civilizație românească”, menită să cinstească centenarul unirii din 1918. Era vorba atunci să publicăm istoria tuturor științelor, disciplinelor și artelor românilor, lucru care s-a și întâmplat și care a reunit zeci de volume. Dumneavoastră ați preconizat și îngrijit, însă, acea formă rezumată a tratatului academic apărut în zece volume, ceea ce a făcut ca accesibilitatea temei să crească substanțial.

Lucrările care v-au consacrat definitiv sunt dedicate acestei instituții-simbol, adică Academiei Române, și le scrieți de mai bine de trei decenii încoace. Așa, ați publicat *Istoria Academiei Române. Repere cronologice* (1992), *Membrii Academiei Române. 1866–1996. Mic dicționar* (1996), *Istoria Academiei Române în date (1866–1996)* (1997), *Membrii Academiei Române. 1866–1999. Dicționar* (1999), *Membrii Academiei Române. 1866–2003* (2003), *Scurt istoric al Academiei Române. 1866–2006* (2006), *Pagini din istoria Academiei Române (1866–1948)* (2007), *Patrimoniul Academiei Române. Donatori și donații 1860–1948* (2008, ediția a II-a 2012, colecția „Tezaurul Academiei Române”, vol. I), *Dicționarul membrilor Academiei Române. 1866–2010* (2010), *Monumente de arhitectură* (2012, colecția „Tezaurul Academiei Române”, vol. II), *Membrii Academiei Române. Dicționar 1866–2016*, apărută în 2016, partea I (A–L), partea a II-a (M–Z). Acestor lucrări li s-a

adăugat în 2018 *Cronica lumii românești 1914–1920*, vol. I–II, apoi *O enciclopedie a Marii Uniri* și *Knowing Centenary Romania*. Mai recent, în 2022, ați coordonat, împreună cu acad. Victor Spinei, *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, o amplă lucrare dedicată istoriei istoriografiei românești, prin oameni, instituții, instrumente de lucru etc.

Dar lucrările cele mai multe se referă, în continuare, tot la Academie și la academicieni. Așa amintim teme, precum *Academia și Casa Regală a României*, *Viața academică din Banat*, membrii Academiei Române proveniți din Transilvania, teologi români membri ai Academiei Române, discursurile de recepție de la Academia Română (publicate în numeroase volume). Îngrijirea unor tomuri ale „Analelor Academiei Române” și publicarea dezbaterilor din anii 1946, 1947 și 1948 se adaugă edițiilor închinat operei unor mari istorici, cei mai mulți academicieni, ca Dimitrie Onciul (2006), Nicolae Iorga (2008, *Cuvântări și comunicări rostite la Academia Română*), Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu (2017), Vasile Pârvan (2018), Alexandru D. Xenopol (2019).

Vin apoi numeroasele studii și articole care tratează subiecte de istorie modernă a românilor, precum tipografia în Moldova secolului al XVII-lea, soarta unor periodice, figuri de istorici și oameni de cultură, donatori, binefăcători etc.

Stimată Colegă,

Ați trudit decenii bune la cunoașterea istoriei noastre naționale și ați cinstit toate instituțiile prin care ați trecut și le-ați închinat studii adecvate, de la institutul cu profil de istorie militară până la Editura Academiei și de la Secția de științe istorice și arheologie până la Academia Română, în ansamblul său. Peste tot ați onorat locul, instituția și oamenii locului. Unii ar spune că ați făcut multă muncă de cronicar, strângând la un loc datele risipite și aproape pierdute. Eu aș zice că munca dumneavoastră a fost mai degrabă de benedictin, una migăloasă și grea, ca aceea a savanților secolului al XVII-lea, din timpul erudiției colective, și ați abordat teme de care nu s-a mai apucat nimeni. Munca acelor savanți a fost colectivă, a dumneavoastră a fost adesea individuală și nerăsplătită material. Academia are de ce să vă fie recunoscătoare: ați dezvelit ca

nimeni altul trecutul ei, pe etape, pe ani, chiar și pe toate sectoarele de activitate; ați dat la lumină biografiile detaliate ale tuturor membrilor ei, în dicționare mari și mici, încât nimeni nu a rămas anonim, chiar dacă nu toți membrii instituției au fost la înălțimea misiunii sau, ca să fiu malițios, nu toți au ajuns „nemuritori”; ați arătat contribuția membrilor din provinciile istorice la buna funcționare a instituției; i-ați relevat de donatori, mecenai, binefăcători și ați descris cu amănunte donațiile de toate felurile, deopotrivă pe cele cu valoare preponderent spirituală și pe cele cu valoare materială, îndreptată înspre spirit. Ceea ce trebuie relevat cu voce tare este că nu v-ați mărginit la strângerea datelor, ci ați scris istorie în acord cu metodele consacrate și adecvate „meseriei de istoric”.

Discursul acesta de recepție vă arată în toate ipostazele carierei și operei Domniei Voastre și respectă și unul dintre canoanele discursurilor de recepție, anume acela de a aduce omagii antecesorilor, celor care ne-au precedat în scaunul de academician. Noi nu ne prezentăm la Academie prin discursul de recepție ca să ne ridicăm singuri imnuri de slavă. În discursul acesta de recepție ne arătați tema principală a preocupărilor, anume Academia Română, și îi evidențiați pe binefăcători, aducându-le – cum spuneți – „un pios omagiu”. În adjectivul/epitetul *pios* îmbinați dragostea și respectul cu evlavie și recunoștința, ceea ce nu este puțin lucru. Ne spuneți că majoritatea acestor binefăcători au fost membri ai Academiei, care au simțit nevoia și îmbogățesc instituția nu doar prin opera lor, prin personalitatea lor de excepție, ci și prin lucrarea lor materială, prin darurile lor, de la cărți rare, monede, medalii sau stampe și opere de artă până la moșii și imobile. Ei nu au fost sponsori și nu au sponsorizat (cuvinte recente, intrate la noi din engleză și franceză, chiar dacă provin din latină), ci s-au simțit mecenai, dăruitori, donatori, adică binefăcători, fiindcă au făcut binele și au vegheat ca binele să nu se piardă, au dat exemple de bine. Prin urmare, ați respectat regula discursurilor de recepție, dar ați făcut mult mai mult: ați adus un imn de glorie instituției acesteia, adevărată emblemă a națiunii române, pe care majori-

tatea românilor o iubesc și o respectă. Sunt, însă, și cârtitori, cei mai mulți neajungând nici până la degetul cel mic al unui membru sau cercetător al Academiei (*Ne sutor ultra crepidam* = Nu mai sus de sandală, cizmarule!). Sunt cârtitori chiar și între membrii și funcționarii acestei mărite instituții. Ei ar trebui, poate, să fie iertați de noi, fiindcă nu știu ce fac, iar dacă știu, atunci să-i ierte Dumnezeu. Dumneavoastră, muștrându-i indirect, le dați tuturor o lecție de mare demnitate și de generozitate desăvârșită. Nu în ultimul rând, doresc să relev că, prin cercetările dumneavoastră legate de „averile” Academiei, ați ajutat, după căderea comunismului, la recuperarea – prin dovezi aduse în justiție – a multora dintre aceste bunuri care fuseseră confiscate în 1948.

Ați ostenit o viață pe ogorul cercetării istorice, în preajma și în cadrul Academiei Române și v-ați onorat statutul acesta special de istoric, de cunoscător, de prețuitor și de revelator al experienței de viață a omenirii și, mai ales, a românilor. Ați dat mereu exemple de dăruire și de sacrificiu, încât, ca să parafrazez o altă zicere latină, nimic din ceea ce ține de Academie (de omenescul înalt al Academiei) nu v-a rămas străin. Ați portretizat-o timp de o viață pe „Dascălița” lui Goga, fiindcă ați ajuns să fiți prețuită de societate ca o învățătoare modestă a românilor, una discretă și sacrificată: „Moșnegi, ceteți ai cărților din strană,/ Din graiul tău culeg învățătură,/ E scrisă parcă-n zâmbetele tale/ Seninătatea slovei din scriptură./ În barba lor, cărunță ca amurgul,/ Ei strâng prinosul lacrimilor sfinte,/ Căci văd aievea întrupat ceaslovul/ În vorba ta domoală și cuminte”. Noi suntem „moșnegii” care culegem învățătură când vă citim cărțile. Românii cunosc Academia prin cărțile dumneavoastră, iar cei care vor și știu să citească mai adânc își dau seama că ați fost „a vremii noastre dreaptă muceniță”, dăruită cărții, învățăturii și mai ales templului erudiției și creației, Academia Română.

Să trăiți mulți ani în și pentru Academia Română, ca membru de-acum consacrat și să vă vedeți mesajul acesta minunat de azi în viitorul volum de discursuri, pe care-l veți îngriji și scoate la lumină tot Domnia Voastră! La mulți ani!